

звернення: 21.11.2025)

2. Костюк Н. П. Проблеми реалізації прав людини в умовах воєнного стану і відповідність їх до законодавства ЄС. *Нове українське право*. 2022. С. 205-210. URL: <http://www.newukrainianlaw.in.ua/index.php/journal/article/view/377> (дата звернення: 21.11.2025)

3. Данильян О. Г., Дзьобань О. П. Захист прав людини в Україні в умовах воєнного стану. *Інформація і право*. 2025. С. 9-21. URL: <http://il.ippi.org.ua/article/view/324649> (дата звернення: 21.11.2025)

4. Матвеев С. В. Юридичний механізм обмеження прав людини в умовах воєнного стану в Україні. *Часопис Київського університету права*. 2023. С. 76-80. URL: <https://chasprava.com.ua/index.php/journal/article/view/862> (дата звернення: 21.11.2025)

5. Толкачова І. А. Проблеми забезпечення прав людини в Україні в умовах війни. *Часопис Київського університету права*. 2022. С. 78-81. URL: <https://chasprava.com.ua/index.php/journal/article/view/917> (дата звернення: 21.11.2025)

Федосєєва Карина Геннадіївна,
аспірант кафедри кримінального права
Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник:
Чижов Денис Анатолійович,
професор кафедри
конституційного права та прав людини
Національної академії внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, доцент

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ В СИСТЕМІ ОХОРОНИ ПРАВА НА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНУ ВЛАСНІСТЬ

Права людини в сфері інтелектуальної власності посідають особливе місце в системі конституційних прав, адже вони поєднують особисті немайнові та майнові інтереси особи, пов'язані з результатами творчої діяльності. Конституція України у статті 41 гарантує кожному право володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю, а також результатами інтелектуальної, творчої діяльності. Крім того, стаття 54 Конституції України гарантує свободу літературної, художньої, наукової і технічної творчості, захист інтелектуальної власності, їхніх авторських прав, моральних і матеріальних інтересів, що виникають у зв'язку з різними видами інтелектуальної діяльності [1]. Ці положення формують конституційний фундамент для системи охорони прав інтелектуальної власності в Україні.

Забезпечення цих прав охоплює не лише юридичний захист авторів, винахідників та інших суб'єктів права, а й створення державою умов для

вільної реалізації права на творчість, на доступ до культурних цінностей і знань. Баланс між охороною приватних інтересів творців і суспільними потребами у вільному обігу інформації є ключовим викликом для сучасної правової системи. Важливим завданням держави є дотримання принципів справедливості, пропорційності та правової визначеності при обмеженні права власності на результати інтелектуальної діяльності.

В українських реаліях забезпечення прав людини в цій сфері стикається з низкою проблем: недосконалістю механізмів правозастосування, низьким рівнем правової культури, порушеннями авторських прав у цифровому середовищі, а також необхідністю гармонізації національного законодавства з правом Європейського Союзу. Водночас держава зобов'язана забезпечити ефективні засоби судового захисту, доступ до правосуддя та належне виконання міжнародних зобов'язань у сфері інтелектуальної власності.

Таким чином, Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод гарантує право власності у статті 1 Першого протоколу, що поширюється також на об'єкти інтелектуальної власності. Європейський суд з прав людини (далі – ЄСПЛ) у своїй практиці неодноразово підкреслював, що твори, винаходи та інші результати інтелектуальної діяльності є формою власності, яка підлягає правовому захисту на рівні з матеріальними активами. Водночас ЄСПЛ визнає допустимість певних обмежень цього права – зокрема, в інтересах суспільства або задля забезпечення балансу між свободою вираження поглядів (ст. 10 Конвенції) і захистом прав інтелектуальної власності. Таким чином, Конвенція закладає правові основи для поєднання приватноправової охорони інтелектуальних прав із публічно-правовими гарантіями прав людини [2; 3].

Крім того, Угода про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності (далі – TRIPS), укладена в межах Світової організації торгівлі (далі – СОТ), є одним із ключових міжнародних документів, що встановлює мінімальні стандарти охорони прав інтелектуальної власності. Угода визначає зобов'язання держав-учасниць забезпечити ефективні механізми правового захисту, включаючи судові процедури, санкції за порушення та засоби правозастосування. Водночас у преамбулі Угоди TRIPS підкреслюється необхідність сприяти соціально-економічному розвитку та забезпеченню балансу між правами творців і суспільними інтересами, такими як доступ до медицини, освіти й технологій. Для України, як держави – члена СОТ, імплементація положень Угоди TRIPS є не лише міжнародним зобов'язанням, а й інструментом гармонізації прав людини у сфері інтелектуальної власності з глобальними стандартами [4].

Також, Всесвітня організація інтелектуальної власності (далі – ВОІВ) відіграє провідну роль у розробленні міжнародних норм охорони інтелектуальної власності та сприянні співпраці між державами. Її діяльність ґрунтується на поєднанні захисту прав авторів із забезпеченням загальнодоступності результатів творчості та інновацій. ВОІВ розробляє рекомендації щодо етичного використання штучного інтелекту, автоматизованого створення контенту та захисту прав людини в цифрову

епоху. Для України участь у ВОІВ має стратегічне значення, адже вона забезпечує інтеграцію у світову систему інновацій, сприяє розвитку національної правової бази та підвищує ефективність охорони прав інтелектуальної власності на міжнародному рівні [5].

Так, особливої актуальності питання охорони прав людини у сфері інтелектуальної власності набуває в умовах розвитку цифрових технологій, використання штучного інтелекту, автоматизованого створення контенту. Такі процеси вимагають оновлення підходів до визначення суб'єкта права, авторства, а також до меж допустимого використання чужих об'єктів інтелектуальної власності без згоди правовласника.

Окремого значення у сучасних умовах набуває вплив штучного інтелекту (далі – ШІ) на сферу інтелектуальної власності. ШІ здатен не лише аналізувати значні обсяги даних, а й створювати нові результати – тексти, зображення, музичні твори, програмний код. Це породжує низку правових питань щодо визначення суб'єкта авторського права, меж охорони таких результатів та можливості захисту прав людини у цифровому середовищі. Д.А. Чижов у своїй роботі зазначає, що ШІ може дозволити юристам зосередитися на більш інноваційних і інтелектуально насичених аспектах своєї діяльності – тих, що становлять суть правничої професії. Наразі технології ШІ лише частково наближаються до окремих когнітивних функцій людини, а тому юридичні навички, засновані на логіці, комунікації та професійному досвіді, залишаються незамінними. ШІ, зокрема, може допомагати у виявленні типових правових ситуацій, пошуку релевантної практики, аналізі великого масиву судових рішень та підготовці проектів документів [6].

В Україні з 2021 року у Верховному Суді створена База правових позицій Верховного Суду, яка з 2023 року використовує технології штучного інтелекту для пошуку релевантної практики Верховного Суду та Європейського суду з прав людини. Водночас юристи не повинні передавати системам ШІ виконання функцій, що потребують оцінних суджень, етичного розсуду або прийняття рішень, адже ці аспекти мають суто людський характер. Саме тут проявляється межа між технологічною допомогою та збереженням людської автономії – основоположного елементу прав людини [2, с. 28]

Отже, забезпечення прав людини в системі охорони права на інтелектуальну власність є складним і багатовимірним процесом, що поєднує конституційні принципи, міжнародні стандарти та сучасні технологічні виклики. Україна, як держава, що прагне до інтеграції в європейський правовий простір, зобов'язана формувати ефективну модель правового регулювання, яка гарантує дотримання права власності на результати інтелектуальної діяльності, водночас забезпечуючи баланс між приватними й суспільними інтересами.

Список використаних джерел

1. Конституція України. Верховна Рада України. від 28.06.1996 № 254к/96-ВР (станом на 01.07.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>.

2. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (з протоколами) (Європейська конвенція з прав людини). Офіційний вебпортал парламенту України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text.

3. Протокол № 1 до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_535.

4. Угода про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/981_018#Text.

5. Договір Всесвітньої організації інтелектуальної власності про авторське право, прийнятий Дипломатичною конференцією 20 грудня 1996 року. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_770#Text.

6. Чижов Д. А. Штучний інтелект та його місце в правовій науці. *International Science Journal of Jurisprudence & Philosophy*. 2025. Т. 4, № 3. С. 24–33. URL: <https://doi.org/10.46299/j.isjpp.20250403.03>.

Франків Володимир Васильович,
аспірант кафедри кримінального права
Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник:

Чижов Денис Анатолійович,
професор кафедри
конституційного права та прав людини
Національної академії внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, доцент

КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО ПІДОЗРЮВАНОВОГО НА ЗАХИСТ ПІД ЧАС ЗАТРИМАННЯ ЗА ВЧИНЕННЯ НЕЗАКОННОГО ОБІГУ ЗБРОЇ: МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД

Право на захист є одним із найважливіших та фундаментальних конституційних прав людини, закріплених як у національному, так і в міжнародному праві. Воно є гарантією справедливості правосуддя, засобом забезпечення дотримання принципу верховенства права та запобіжником проти свавілля органів державної влади. У межах кримінального процесу право на захист має визначальне значення з моменту фактичного затримання особи, оскільки саме на цьому етапі формуються підстави для подальшого кримінального переслідування, і саме тут існує найбільший ризик порушення прав людини.

Особливе місце право на захист займає у справах, що стосуються незаконного обігу зброї. Такі злочини належать до категорії тяжких і становлять підвищену загрозу громадській безпеці. Унаслідок цього правоохоронні органи часто застосовують посилені заходи примусу, проводять